

Huszonöt éves a Kiss Stúdió Színház

Soha nincs teljesen kész a leltár

Kultúra

Bizony, immár huszonöt esztendeje, 1994 márciusában alakult meg Nagyváradon a Kiss Stúdió Színház. Sok éven át Erdély és a Partium egyetlen folyamatosan működő magyar magánszínházaként ténykedett a kicsiny trupp, amelyet az ismert színész házaspár, Kiss Törék Ildikó és Varga Vilmos álmodott meg, hozott létre. Járták a nagyvilágot, és játszottak mindenfelé fáradhatatlanul. 2016 júliusában aztán a szeretett társnak, a feledhetetlen Varga Vilmosnak távoznia kellett e földi létből. Ildikónak egyedül kellett folytatnia a Kiss Stúdió Színház misszióját. A gyász első, nehéz időszakán megemlékező műsorok, valamint a barátok és nézők szeretete segítette át a művésznőt. Ebben az évadban 25. születésnapját ünnepli a Kiss Stúdió. Emlékekről, tervekről és a jelen évad történéseiről beszélgettünk Kiss Törék Ildikóval.

A színész házaspár afféle modern vándorteátristaként járta a nagyvilágot. Ekhós szekér helyett mikrobusszal keltek útra, hogy elvigyék produkcióikat nagyvárosokba és isten háta mögötti falvakba. Bebarangolták szinte az egész Kárpát-medencét. Nyugat-Európában, az ott élő magyar közösségek körében is nemegyszer játszottak; Németországban, Ausztriában, Svédországban, Norvégiában, Franciaországban, továbbá Szlovákiában, Szlovéniában is többször felléptek az elmúlt évek során. A tájolások, kiszállások, kóborlások során annyi kilométert tettek meg, amennyivel akár többször is körüljárhatták volna a Földet. A trupp lajstromán jó néhány bemutatócím szerepel. Sokat játszott produkciók, egyszeri előadások, gálaestek elnevezései találhatók ezen a listán. Igyekeztek időről időre színesíteni a reper-toárt, irodalmi esteket, könyvbemutatókat is szerveztek. Nehéz volna felsorolni, mi mindent csináltak. Sokszor volt küzdelmes ez az út, ám rengeteg varázslatot, hétköznapi csodát is leltek ezen az ösvényen. Sokféle várták és hívták őket. Sok közösséget, sokféle embert megismertek. Némely

előadás után megkereste őket egy-egy néző, hogy megossza velük, elmondja: milyen emléket, érzést csalt elő belőle az előadás.

Színházat játszani

A színész kiszolgáltatott ember. A kilencvenes évek elején élt bennük az az érzés, hogy a színházi életbe állandóan beleszóltak különféle politikai és egyéb indokokkal. Amikor magánszínházat alapítottak, az volt a céljuk, hogy a saját útjukat járják, s ez jó lehetőségnek bizonyult. Persze az, hogy a maguk urai lettek, avval is járt, hogy eleinte senkitől sem kaptak támogatást. Az első években még pályázati pénzekhez sem jutottak. Az első jelentősebb pályázati támogatást az ötödik évfordulójukra kapták, amikor megszervezték a Kárpát-medencei Stúdiószínházak Fesztiválját.

Legelső előadásuk 1994. március 26-án, a színházi világnap előestéjén volt: a *Játsszunk színházat!* című gálaműsort kilenc színész és egy zenei vezető hozta létre. Juhász Ferenc *A költő-társakhoz* című prózaversével indították a huszonöt évvel ezelőtti színházavató gálát. „Az a gálaprodukció szép vallomás volt a színházi

világról, jó reá emlékezni” – mondta Ildikó. Először a Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium régi épületében tartották meg rendezvényeiket, később a várad-olaszi református egyházközség rendelkezésükre bocsátotta a Nagysándor utcai pinceszínházat, s ezt azóta is használja a társulat. A két alapítón – Kiss Törék Ildikón és Varga Vilmoson – kívül több színészkolléga is közreműködött, közreműködik a műsorokban.

E sorok írója még napilapos újságíróként kezdett foglalkozni a Kiss Stúdió Színházzal, interjúk, beszámolók stb. készültek. Átnézve archívumomat, sok mindent találtam a Kiss Stúdióról, amelyre sosem volt jellemző a tétlenség, mindig történt valami a magánteátrum háza táján.

Most, a 25. születésnap apropóján, József Attila versére is utalva, arról kérdeztem Kiss Törék Ildikót, hogy kész-e a leltár, hogy miként tekint vissza az elmúlt időszakra. „A leltár soha nincs teljesen kész. Mindig kimarad valami. Huszonöt év alatt 258 településen lépett fel a Kiss Stúdió – Váradon kívül. Temérdek előadást tartottunk. Volt, ahová többször is visszatértünk. Ilyen például Oslo, Stockholm, több németországi nagyváros. Ezek mellett ugyanolyan jó szívvel, szeretettel emlékezem az

apró székelyföldi falvacskákban megejtett előadásainkra. Sok különleges nevű és hangulatú helységbe eljutottunk, megannyi nevet említhetnék, most épp a Győr-Moson-Sopron megyei, Soproni járásban található Agyagosszergény jut eszembe, ahol szintén jellemző a Szent László-kultusz. Jó néhány előadásunkat (*Üzenet az otthoni hegyeknek; Süss fel, nap!* stb.) több mint kétszáz alkalommal játszottuk. Megannyi gyönyörű pillanatot éltünk meg. Megannyi öröm, kudarc, remény fűződik ezekhez az évekhez” – kezdte az összegzést Kiss Törék Ildikó.

Mérföldkő és csodás megvalósítás volt a Kiss Stúdió Színház életében *Az ember tragédiájának* színrevitele. A nagylélegzetű Madách-művet Varga Vilmos 2000-ben rendezte. Rendhagyó módon nyolc szereplővel vitte színre. A premier az

Jelenet a Széchenyi-előadásból

akkor még épülő várad-rogériuszi református templomban volt. A Kiss Stúdió Színház vitte ki először Nyugatra magyar nyelven *Az ember tragédiáját*. Játstották egyebek között Stuttgartban, Münchenben, Karlsruheban. „A magyar nép lelkületének csodálatos megfogalmazása *Az ember tragédiája*. Minden megtalálható ebben a darabban: a lét értelme és értelmetlensége, a hit és a háború kérdése, a nemzet megmaradásának gondolata” – ekként fogalmazott néhány évvel ezelőtt Varga Vilmos egy beszélgetésünkön. *Az ember tra-*

gédiájának eljátszása és minél több településre való eljuttatása szívügye volt Varga Vilmosnak. Ezért később kitalálta, miként lehetne oratóriumjáték formájában színre vinni az örök emberi értékekkel, sorskérdésekkel foglalkozó monumentális darabot. Az új elképzelés szerinti előadásban a Madách-dráma 15 jelenetéből 8 színt olvastak föl, játszottak el a szereplők. A történelmi képekből hagytak ki néhányat, ám a narrátorok ezek lényegét is összefoglalták. A madáchi gondolatvilág, a szép nyelvezet érvényesült az oratóriumban is, a dráma üzenete, mondanivalója szemernyit sem csorbult. Megmaradt a darab monumentalitása. A cél az volt, hogy a trupp minél több kis helységbe is eljusson majd ezzel

Én, Francois Villon. Varga Vilmos szuggesztív, magával ragadó játékkal jelenítette meg a vagány vagabonduszt, a csavargó poétát

az oratóriumjátékkal. Falvakban, templomokban is játszották ebben a formában a *Tragédiát*.

„Nagy öröm volt nekünk az *Olvasunk együtt!* rendezvénysorozat, amelyet Molnár Judit magyartanárral, közíróval szerveztünk közösen a volt premontrei gimnáziumban, a mai Eminescu főgimnáziumban. Közel öt évig csináltuk ezt a sortozatot. A diákok szerették ezeket a találkozókat, sokan vettek részt a rendezvényeken” – emlékezett Ildikó. Azóta is együttműködik Molnár Judittal, például a *Vendégségben egy égbeli kávéház asztalánál* elnevezésű irodalmi estek során.

Meg arra is örömmel emlékszik Ildikó, hogy egyik nagy kedvence volt *A cukrásznő*, Molnár Ferenc darabja, amit id. Kovács Levente rendező fedezett föl a Kiss Stúdióknak mindjárt az indulásuk elején.

„Ma már vannak Erdélyben és a Partiumban más magyar magánszínházak is. Amikor létrejött a Kiss Stúdió, csak mi voltunk. Mi adtuk meg a lendületet a többieknek. Amikor elkezdtünk magánszínházat játszani, sokan kételkedtek bennünk, szkeptikusan fogadták. Minek ez? Ugyan már! Mi sem gondoltuk, hogy ez lesz belőle. Ha kellett, ketten eljátszottunk sokszereplős előadásokat, mint az *Egyszer Mátyás királyban*. Amikor színházunk megalakulásának 20. évfordulóját ünnepeltük, az én szerepetts társam 82 éves elmúlt, és az ünneppsorozat egyik fontos momentuma volt, hogy hosszabb szü-

net után újra eljátszotta az *En, Francois Villon* című előadását. A *Villonnak* '73-ban volt a bemutatója, több mint háromszáz előadást ért meg. Vili hat vagy hét éve nem játszotta a Villont, a jubileum és a közönség kedvéért felújította. Nem gondoltam, hogy a 25. évforduló megünneplésén egyedül leszek...” 2016-ban, Varga Vilmos halála előtt két hónappal még elvitték Budaörsre Lászlóffy Csaba *Szerelmi torzó* című darabját... Nehéz időszak következett. „Megemlékező műsorokat tartottunk néhány pályatársunkkal, barátunkkal Váradon. Hegyközkovácsiban, Vili szülőfalujában az ő tiszteletére, róla nevezték el a művelődési házat. Budapesten, a Nemzeti Színház Kaszás Attila termében is volt egy emlékest, Trill Zsolt színművésznek, a Kaláka együttes tagjainak, Páskándi Géza özvegyének részvételével. Ezek picit segítettek az első időszakban. Mostani előadásainkban sokszor megszólal szeretett párom hangfelvételről, videóbejatszások

segítségével. Szeretném tovább éltetni az ő szellemiségét, egyedi stílusát, tehetségét, amely nem fakult meg az idők során. Három könyve is megjelent. A Kiss Stúdió huszonöt évéből huszonkettőt együtt csináltunk végig... Jó, hogy akadnak még kollégák, akikkel tudok együtt dolgozni. Mostanság nehéz egyeztetni a többi színész kollégával, ki mikor ér rá. Örülök, hogy sikerült felújítani a *Bethlen Katát* Miske László közreműködésével. Váradon stabil közönségünk van. Nyaranta pedig turistacsoportoknak is tartunk előadásokat, ezek a látogatók hírünket viszik.”

Filmvetítés után barátokkal, pályatársakkal, filmkészítőikkel

Fotó: LÉVAI DÁVID

Jubileumi évad

Amint már szó esett róla, az egész évad a 25. születésnap megünneplésének jegyében telik. A szezon végéig lesznek események. Március 27-én, a színház világnapján gálaest volt a Lorántffy Zsuzsanna Református Egyházi Központban. Az esten fellépett több olyan színművész is, aki a legelső gálaesten is játszott. A mostani gálán közreműködött Molnár Judit, F. Márton Erzsébet, Elisabeta Pop (Vetuța), Dobos Imre, Hajdu Géza, ifj. Kovács Levente, Meleg Vilmos, id. Kovács Levente, videófelvételtől pedig Csíky Ibolyát és Varga Vilmost láthatta-hallhatta a közönség. Nem mindenki tudott ezen a gálán jelen lenni, de az eseménysor folytatódik. Április elején Kaláka-koncert volt a filharmóniában, hisz a kalákások régi barátai a Kiss Stúdióknak. Ugyancsak a tavasz második hónapjában mutatták be a Kiss Stúdióról készült filmet, amelyet Villányi Zoltán rendező-operatőr és Balla Tünde szerkesztő készített. Április végén a beregszászi születésű Szűcs Nelli, a budapesti Nemzeti Színház művésze hozta el Váradra a szintén beregszászi származású Fedák Sáriról szóló előadását – mégpedig Kiss Törék Ildikó meghívására, aki elmondta: Szűcs Nelli a Kiss Stúdió által szervezett mindkét stúdiószínházi fesztiválon jelen volt, a második díjat is nyert, most is szíves-örömmel jött. Több más jubileumi rendezvény várható még, például afféle vallomásos előadás a színház világról. Ildikó a Kiss Stúdióról szóló könyvét is szeretné mihamarabb befejezni.

Színészmúzeum

Beszélgetésünk végén Kiss Törék Ildikó elmondta: „Vannak még a tarsolyomban hosszabb távú tervek is. Nem vágom még el a köldökzsinórt. Csinálom, amíg az erőm engedi. Mivel nincs állandó anyagi fedezete a Kiss Stúdióknak, sok energiát és időt elvesznek a pályázatírások. A jubileumi eseményekre kaptam támogatást a Nemzetpolitikai Államtitkárságtól és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-től. Aztán ami még roppant fontos terv: a Partiumi Magyar Színészmúzeum létrehozása. Szabó József (Ódzsa) temetésén találkoztam Papp Magda – Várad egykori primadonnája – lányával. Vele is beszélgettem a színészmúzeumról, ő ugyancsak ad majd emléktárgyakat, képeket az édesanyjáról, összeállít egy listát. Relikviák már vannak, és még gyűlnek a tárgyak. A megfelelő helyszínt kell majd kiválasztani.

TÓTH HAJNAL